

La geografia veneciana del comissari Brunetti

Donna Leon publica 'Esclaus del disig' (Edicions 62, 2021), el trentè cas del comissari Guido Brunetti, el policia venecià que, des de 'Mort a La Fenice' (1992), investiga crims per les 'calli', 'campi' i 'canali' venecians, bellugant-se a bord de 'vaporetti' o llanxes policials, aturant-se en els cafès i buscant la millor 'trattoria'.

Per Àlex Milian

A Venècia res és tan senzill com sembla. Una plaça no és una *piazza* sinó un *campo* —excepte la de San Marco, que sí que és *piazza*. Els carrers són *calli* (*calle* en singular) i no hi ha cotxes sinó barques, llanxes, góndoles i *vaporetti* en compte d'autobusos. Perquè les principals vies no són carreteres inundades pel trànsit rodat sinó *canali* plens de *palazzi*, *rive* per on embarcar i desembarcar, i turistes que els grans creuers vomiten i estenen per tots els racons dels sis *sestieri* ('barris') de Venècia: San Marco, San Polo, Santa Croce, Castello, Dorsoduro i Cannaregio.

En aquest ambient, mitificat per mig món i en perill d'extinció, s'hi mou, com peix a l'aigua, Guido Brunetti, comissari de la Questura veneciana, amant de la lectura dels clàssics, del bon menjar i de la família: la seua dona, Paola, i els

seus fills, Chiara, de tretze anys, i Raffaele, Raffi, de setze.

Al llarg d'aquests trenta anys, la seva edat s'ha anat comprimint com si beguessin de la font de l'eterna joventut. Chiara no té 43 anys com hauria de tenir si l'acció del primer llibre tingués lloc en el 1992 i l'última, el 2020 o 2019 —com suggereixen les notes que fan referència, sense esmentar-la, a la pandèmia que espanta els turistes. Passa el mateix amb els altres personatges: a *Mort a La Fenice* (1992), Paola té 37 anys. *A Esclaus del disig* (2008) no es diu l'edat exacta de Brunetti o Paola però estan lluny dels 67. A la seva última roda de premsa, l'escriptora explicava que això ho aconsegueix evitant referències clares al temps on se situa l'acció: "L'avantatge és que a les primeres novel·les no hi ha dades de carboni: mai hi ha fets concrets com l'atac de

El Gran Canal

les Torres Bessones, el nom d'un polític o qui és president de la República, etc. Cap dada perquè el lector identifiqui que estem el 1995 o el 2000. Així ho puc perpetuar. El temps és irrellevant. Els crims que es cometen, com ara el tràfic de dones, persisteixen. Tant és que Brunetti els investigui el 2000 o el 2020, perquè al final està perseguint els mateixos”.

A *Mort a La Fenice*, apareixia la primera, i concisa, descripció del comissari Brunetti: “El comissari era un home extraordinàriament polític: la corbata amb un nus impecable, els cabells més curts del que dictava la moda; fins i tot les orelles se li enganxaven al cap, com si no volguessin cridar gaire l'atenció. La roba pregona va la seva nacionalitat italiana. El ritme del seu parlar, que era venecià. Els seus ulls eren els d'un policia”.

Donna Leon és més explícita fora de la ficció. Per exemple, al pròleg de *Passejades per Venècia amb Guido Brunetti* de Toni Sepeda (Edicions 62, 2008), explica la relació del comissari amb la seva ciutat: “Brunetti ha recorregut a peu tots els racons de la ciutat, i ho ha fet tantes vegades que no li cal parar gaire atenció al que fan els seus peus. El duen on ha d'anar i el tornen de nou a casa. Agafen el timó i el deixen lliure per pensar en la feina o en la família, per treballar cap a la resolució d'algun problema o trencaclosques, o per pensar en el sopar”.

Les seues descripcions dels àpats —com en altres casos de la novel·la negra mediterrània, des de Montalbán a Montalbano— han anat guanyant importància amb el temps. Fins i tot, en un moment donat, Paola es preguntarà a ella mateixa quan el seu marit s'ha convertit “en un estómac”.

Les descripcions físiques de Paola també són escasses. En canvi, a cada novel·la s'explica que és doctora en Literatura Anglesa, com la mateixa Donna Leon, i experta, i adoradora, de Henry James. Cal recordar que Donna Leon és nord-americana i escriu en anglès. Va nàixer a Nova Jersey el 1942 i als 23 anys va decidir buscar el seu lloc en el món. Amb ascendència espanyola, Leon va atracar a Venècia després d'estudiar a Perugia i Siena, i s'hi va acabar establint. La primera novel·la de Brunetti la va publicar amb cinquanta anys. L'any 2022 en complirà vuitanta i la sèrie Brunetti, trenta.

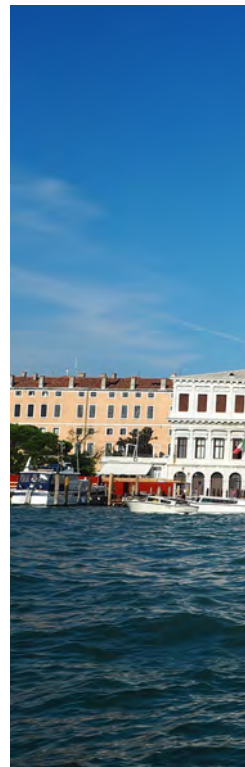
L'altre atractiu de les novel·les de Brunetti són els personatges secundaris de la comissaria: la signorina Elettra —que sempre l'orienta en matèria informàtica i d'arxius secrets—; el seu company Lorenzo Vianello; la comissària Griffoni, o el seu superior, el mediocre vice-questore Patta, que ja apareixia a *Mort a La Fenice*: “El cavaliere Giuseppe Patta havia estat enviat a Venècia feia tres anys amb la intenció d'introduir sang nova al sistema d'investigació criminal. En aquest cas, la sang havia estat siciliana i havia demostrat ser incompatible amb la de Venècia. Patta feia servir una broqueta d'ònix, i l'havien vist en més d'una ocasió portant un bastó amb el mànec de plata. Tot i que el primer havia deixat Brunetti estupefacte i el segon l'havia fet riure, havia mirat de reservar-se'n l'opinió fins que no hagués treballat prou temps amb ell per decidir si tenia dret a tanta afectació”.

El palau Fortuny de Venècia, que va ser propietat de Marià Fortuny i Madrazo (fill del reusenc Marià Fortuny i Marsal) apareix en un llibre de la sèrie. Al costat, la *piazza* de San Marco.

→ Venècia amenaçada

Durant aquestes tres dècades, diverses coses han alterat la geografia de Venècia, però Donna Leon n'ha obviat algunes, com el trasllat de la comissaria, la Questura, del *sestiere* Castello al Piazzale Roma (la zona on Venècia connecta amb el continent per tren i carretera). A l'esmentat pròleg de *Passèjades per Venècia...*, Donna Leon responsabilitza el seu personatge d'aquesta manca d'actualització: "La Questura real, on treballen els altres policies, ara es troba a Piazzale Roma, però l'edifici no és gens atractiu, i està situat en un carrer amb —horror— cotxes, i per tant Brunetti es manté fidel a la idea platònica de la Questura, i la continua situant al mateix emplaçament que tenia quan va començar la seva carrera". Així, "des del seu despatx, encara pot mirar per la finestra i veure la Casa di Cura de San Lorenzo, que va ser reformada temps enrere, i la Chiesa di San Lorenzo, que continua tan falta de reformes com quan Brunetti va començar la seva investigació sobre la mort d'un famós director d'orquestra".

És precisament a *Mort a La Fenice* on Donna Leon informava de les veritables dades de delinqüència a Venècia: "Brunetti sovint rumiava que l'índex de criminalitat de Venècia era baix —un dels més baixos d'Europa i sens dubte el més baix d'Itàlia—, perquè els delinqüents, que gairebé sempre eren lladres, senzillament no sabien com fugir. Només un resident sabia orientar-se per la teranyina de carrerons, sabia d'antuvi que un carreró tindria sortida o un altre acabava en

un canal. I els venecians, la població activa, tendia a ser respectuosa amb la llei, ni només fos perquè la seva tradició i la seva història els havien fet tenir un respecte excessiu pels drets a la propietat privada i la necessitat imperativa de vetllar per la seva seguretat".

Els crims de Leon són més aviat una excusa per retratar el funcionament misteriós de la ciutat, els engranatges secrets de la societat veneciana. En aquest sentit, són molt reveladors els personatges dels sogres del comissari, els pares de la Paola, que són membres d'una alta burgesia veneciana que Leon anirà descrivint a poc a poc i amb bona lletra.

A *Mort a La Fenice* ja s'explica que "La família del comte Falier, que tenia dos duxs per part de mare, es remuntava ben bé al segle X. Tenia uns quants croats penjats als extrems del seu arbre genealògic, un parell de cardenals, un compositor de segona fila, i l'ambaixador italià a la cort del rei Zog d'Albània". Però la família materna no es quedava enrere: "La mare de Paola era florentina de naixement, tot i que la seva família s'havia traslladat a la ciutat més septentrional poc després de venir ella al món. Assegurava ser descendent dels Mèdici, i en una mena d'escacs genealògics que exercien una estranya fascinació sobre la gent del seu cercle, compensava els dos duxs del seu marit amb un papa i un milionari tèxtil, el cardenal amb un cosí de Petrarca, el compositor amb un *castrato* famós (de qui, tristament, no es coneixia descendència) i l'ambaixador amb el banquer de Garibaldi".

Les relacions de Brunetti amb ells aniran millorant al llarg de la sèrie Brunetti. De bon començament, a *Mort a La Fenice*, no eren fàcils: “Seria una exageració dir que a Brunetti no li agradaven els pares de Paola, el comte i la comtessa Falier, però també seria una exageració dir que li agradaven. El desconcertaven de la mateixa manera que un parell de grues cridaneres desconcertarien algú acostumat a llançar cacauets als coloms al parc. Pertanyien a una espècie rara i elegant, i Brunetti, ara que feia dues dècades que els coneixia, havia de reconèixer que tenia sentiments ambivalents pel que feia a la inevitabilitat de la seva extinció”.

La classe social dels sogres de Brunetti no és l'única espècie amenaçada a Venècia. Ho estan els mateixos venecians, pel turisme, i Venècia, per l'escalfament global —que, segons explicava l'escriptora en roda de premsa “és el veritable problema” actual i del futur. Se'n parla a moltes novel·les de la sèrie i també a l'última, que, a més, denuncia la presència d'una indústria petroquímica a Marghera, la part continental del terme de Venècia.

Les novel·les de la sèrie Brunetti, precisament per estar ambientades a Venècia, estan entre les primeres que van denunciar el turisme massiu. A *Mort a La Fenice* ja ho feia: “Li semblava [a Brunetti] que totes les botigues que servien la població nativa —farmàcies, sabaters, queviures— desapareixen lentament i inexorablement, i eren substituïdes per botigues de roba llampant i de

souvenirs per a turistes que eren plenes de gòndoles de plàstic lluminoses de Taiwan i màscares de cartró pedra de Hong Kong. Eren els desitjos dels transeünts i no les necessitats dels residents el que els comerciants de la ciutat satisfien. Va rumiar quant tardaria la ciutat a esdevenir un museu vivent, un lloc bo per visitar però no per viure-hi”.

Aquesta sensació de viure en un decorat anirà creixent al llarg de la sèrie. A l'últim lliurament, *Esclaus del desig*, hi continua. “En Brunetti tenia l'opinió dividida: per una banda, li sabia greu per les persones que perdrien ingressos, però la majoria dels que guanyaven els ingressos ho feien a costa seva i dels altres residents: lloguers impossibles per a la gent normal, menjar ràpid allà on abans els venecians podien comprar productes de primera necessitat, mascaretes, etcètera”.

L'actualitat d'aquesta última novel·la, però, és que s'enfronta al problema de les xarxes de tràfic de persones, les que converteixen immigrants de països subdesenvolupats en víctimes d'organitzacions del primer món que les prostitueixen sota amenaça. Donna Leon, però, vol evitar el terme ‘denúncia’ per a la seva literatura, com explicava en roda de premsa: “El verb ‘denunciar’ denota una actitud concreta cap al lector per part de la persona que escriu. Per a una autora de ficció això és com el bes de la mort. L'autora de ficció ha d'anar amb molta prudència abans d'aixecar el dit i assenyalar. El que ha de fer l'autora és mostrar un exemple concret, narrar unes situacions que no han passat en realitat, perquè el lector pugui veure què passa com a resultat del tràfic de persones o el transport de matèries il·legals”.

Esclaus del desig parla també dels prejudicis que els italians del nord —els venecians, en concret— tenen amb els italians del sud, concretament els napolitans i també de les distàncies abismals que poden haver-hi dins de la mateixa Venècia. En el cas de Nàpols, Donna Leon explica que la capital de la Campània li agrada molt i confessa que va “fent passes perquè Brunetti pugui investigar un cas a Nàpols”.

En el cas de Giudecca, Donna Leon trenca una altra frontera invisible. Al pròleg de *Passejades per Venècia...* de Toni Sepeda (2008), Leon ja escrivia: “He perdut el compte dels amics venecians que encara parlen de la Giudecca com si es tractés d'un suburbi de Buenos Aires”. En el seu trentè títol, els dos joves implicats en la trama són precisament de la Giudecca, una illa que pertany a Venècia, però que n'està separada per un canal; un canal que també aixeca un mur de prejudicis entre els venecians de l'altra banda. Una altra mirada perspicaça sobre Venècia per un comissari les aventures del qual no es publiquen en italià per exprés desig de la seva autora, que ha preferit sempre un cert anonimat per viure tranquil·la a Venècia. ●